

УДК 347.4:336.743:004.7

Голубєва Немлі Юріївна,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного процесу,
професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ: ЧИ НА ЧАСІ?

Постановка проблеми. Децентралізовані віртуальні валюти (криптовалюти) поширюються в усьому світі. Найпопулярніша криптовалюта – біткоїн. Термін «альткоїни» об'єднує всі інші, відмінні від біткоїну, криптовалюти. Їх правовий статус не визначений у більшості країн світу, а якщо визначений, то поступово змінюється – йде активний пошук їх місця серед об'єктів цивільних прав. Але масштаб їх поширення далекий від значних обсягів і значно перебільшений. Зараз обсяг крипторинку близько 70 млрд доларів США, в рамках світової економіки, це дуже мало. Але кількість криптовалют (і за кількістю різновидів, і за кількістю монет окремих криптовалют) та їх прихильників постійно зростає.

Тому **метою** цієї статті є спроба визначити поняття та функції криптовалют, їх правову природу, зокрема місце серед об'єктів цивільних прав, шляхи правового регулювання тощо.

Стан дослідження теми. Активно обговорюють феномен криптовалют в економічній літературі, в юридичній науковій літературі ця тема ще не знайшла широкого обговорення. Проблема криптовалют обговорюється на сторінках періодичної літератури практичного напрямку фахівцями-практиками, серед яких: А. Афан, Д. Гадомський, М. Орловський, Н. Поливка, Н. Радченко, Д. Береговий тощо.

Виклад основного матеріалу. Біткоїни – математично захищена валюта, яку підтримує мережа рівних користувачів. Одиниці біткоїну представляють собою комп'ютерні файли, як, наприклад, текстовий файл. Ці файли містять унікальний номер, створений із застосуванням технологій шифрування.

Реєстр транзакцій з біткоїнами знаходиться у всіх власників криптовалют. Тобто, облік біткоїнів веде кожен з користувачів мережі, а не фінансовий інститут як третя особа, яка користується довірою

та підпадає під спеціальне регулювання. Для криптовалют довіру створює криптографічний захист, а також облік транзакцій, який не можна підмінити.

Транзакції підтверджуються електронними підписами кожного попереднього і кожному наступного власника біткоїну. Цифрові підписи авторизують кожен транзакцію, а порядок транзакцій забезпечує блокчейн.

«Оборот» біткоїнів здійснюється додаванням до ланцюжку транзакцій з конкретними біткоїнами нових даних.

Сам платіж здійснюється шляхом вказівки власником одиниці біткоїну нової публічної адреси на ній і її підписання своїм приватним ключем. Анонімність транзакцій забезпечується тим, що публічними стають лише дані про транзакції, без даних про особистість її учасників. Віртуальні одиниці зберігаються в віртуальному гаманці, розташованому або на комп'ютері користувача, або на віддаленому сервері. Втрата гаманця з різних причин (втрата комп'ютера, несправність жорсткого диска) тягне за собою втрату віртуальних одиниць, збережених на ньому. Більш того, такі одиниці випадають з обігу в цілому, скорочуючи тим самим загальний об'єм циркулюючої грошової маси.

Для проведення транзакції користувач використовує спеціальну програму-гаманець. Кожні 10 хвилин комп'ютери/майнери, які входять до глобальної мережі об'єднують сотні транзакцій в блок, легалізують транзакцію і новий блок додається в базу транзакцій. На гаманці одержувача відображається надходження біткоїнів.

Майнери здійснюють рішення криптографічних завдань (proof-of-work), пов'язаних з верифікацією блоків, за що отримують винагороду – нові біткоїни/монети. Даний процес також називається «майнінг» (від англ. – видобуток [корисних копалин]). Протокол Bitcoin створений так, що число потенційно «видобуваних» біткоїнів знижується з кожною наступною обробкою [1].

Обсяг біткоїнів небезмежний, кожні 10 хвилин в світі з'являється максимум 25 біткоїнів, а їх емісія завершиться, коли буде «емітовано» 21 млн біткоїнів. В даний час в обігу перебуває близько 14 (за іншими даними 16) млн одиниць цієї валюти.

Обмін біткоїнів на національні валюти здійснюється на віртуальних біржах, які часто зникають разом з біткоїнами користувачів (вже мало кого здивує банкрутством криптобірж в результаті шахрайства або хакерської атаки). Також конвертувати біткоїни можна через віртуальний світ Second Life чи шляхом здійснення обмінів між приватними особами на спеціальних сайтах.

При цьому криптовалюти не можна ототожнювати з поняттям «електронних грошей». Основна відмінність в тому, що «е-гроші» мають централізованого емітента і прив'язані за вартістю до фіатних валют. Порядок випуску та операцій з електронними грошима в Україні визначені ст. 15 Закону «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та Положенням про електронні гроші в Україні, затв. постановою Правління Національного банку України (далі – НБУ) від 04.11.2010 №481. Випускати е-гроші мають право тільки банки, після узгодження з НБУ правил використання електронних грошей. Операції з електронними грошима мають право здійснювати юридичні особи – комерційні агенти банку-емітента, зокрема, поширювати е-гроші (агент з розповсюдження), приймати кошти від користувачів для поповнення електронних пристроїв (агент з поповнення), обмінювати електронні гроші, випущені одним емітентом, на електронні гроші іншого емітента (обмінні операції), приймати е-гроші в обмін на готівкові та/або безготівкові кошти (агент за розрахунками). Агентом за обмінними операціями може бути тільки банк, а агентом за розрахунками – банк і небанківська фінансова установа, яка має ліцензію НБУ на переказ коштів [2].

Криптовалюта не гарантуються і не забезпечуються НБУ, як і національними банками інших держав. Власне кажучи, це і не валюта. Але до якого виду активів можна її віднести до сих пір не визначилися більшість держав світу.

Спекулятивна ціна, активне просування/реклама біткоїнів не дозволяє виявити її реальну вартість, як і інших криптовалют. Наприклад, фальшива новина про одну з криптовалют, що нібито існує договір про партнерство з Visa, принесла 700% зростання її вартості. В іншому випадку лише згадка про біткоїн в промові одного з президентів, призвела до зростання його ціни, а заборона ICO в Китаї, призвела до падіння вартості біткоїнів, правда не на довго.

Власне, вартість криптовалюти визначається попитом на неї (частково також від інтенсивності

майнінгу та інших факторів), але питання довіри учасників в криптовалюти – основний в формуванні її цінності. Потрібно постійно залучати в систему достатню кількість людей, які вірять у цінність криптовалют, які будуть вкладати свої долари, євро і т.д. в криптовалюти.

У 2011 році курс біткоїну досяг 1 дол. США за біткоїн, а у вересні і жовтні 2017 року – 5 і 6 тис. дол. США відповідно. Тому нас не повинно дивувати, що власники криптовалют або особи зацікавлені в механізмах інвестування за допомогою криптовалют, розхвалюють і пророкують майбутнє тільки за криптовалютами.

Окремо варто відзначити, що платформи, на яких створюються криптовалюти (блокчейн) значно еволюціонували, пропонуючи нові продукти (наприклад, смарт-контракти). При цьому вони застосовують в якості розрахункової одиниці криптовалют, а значить і забезпечують криптовалютам також попит.

Тому величезний потенціал блокчейна створює і базу для розвитку криптовалют. Проведення ICO також не обходиться без криптовалют (Initial Coin Offering – форма залучення інвестицій у вигляді випуску і продажу інвесторам нових криптовалют/токенів). Термін ICO утворений за аналогією з IPO (первинне публічне розміщення акцій). Монети, що розміщуються на ICO, називаються токенами (з англ-знак, символ).

Цікаво виходить: про блокчейн ми дізналися завдяки біткоїну, а тепер саме блокчейн надає «солідності» та функціональності криптовалютам. Про блокчейн вже говорять як про «новий інтернет», ним активно цікавляться державні органи та банки.

Поки інвестори дуже захоплені ICO-проектами, про них багато пишуть, хваляться успіхами залучення коштів під стартапи, хоча очевидно, що більшість з них ніколи не будуть реалізовані.

Можемо виділити наступні функції, які виконують сьогодні криптовалюти: 1) «розрахунки» за товари, роботи, послуги між особами, які «довіряють» криптовалютам (найчастіше, отримані таким чином криптовалюти, переводяться за допомогою, наприклад, спеціальних криптовалютних бірж в фіатні); 2) в якості залученого капіталу для розвитку якоїсь ідеї-стартапу (залучені кошти, як правило, також переводяться в фіатні гроші, наприклад, за червень 2017 року проекти на Ефіріумі за допомогою ICO залучили понад 1 млрд дол. США, що призвело до росту ціни Ефіру в 4 рази, проте багато залучених токенів було відразу обмінано на фіатні валюти і ціна монети впала майже в 2 рази).

Але ще дуже рано говорити про криптовалюти як заміну грошей: по-перше, на прикладі біткоїнів,

швидкість транзакцій біткоїнів дуже низька (на відміну від MasterCard і Visa, транзакції в біткоїнах проходять в тисячі разів повільніше – для будь-якої транзакції потрібно підтвердження, які здійснюють майнери, вирішуючи задачу, що можливо один раз в 10 хв); по-друге, розрахунки невеликими сумами досить дорогі (комісія); по-третє, вартість біткоїнів постійно змінюється, іноді на сотні дол. США в день. Біткоїни легко втратити, якщо загублений приватний ключ, його неможливо відновити, як і загублені готівкові гроші.

Як ставитися до криптовалюти: як до нової афери або революції? Ми сьогодні бачимо різні думки про криптовалюту: від звеличування (крипто-бум, революція, «нова світова валюта», «нова нафта» і т.д.) до різкої критики і прогнозів про те, що ця «мильна бульбашка» і сучасний МММ скоро лопне.

Багато хто вважає, що піраміду криптовалют підтримують виробники обладнання для майнінгу. Описано вже сотні афер за допомогою криптовалют.

Загальна вартість біткоїнів, отриманих шляхом афер, обчислюється сотнями мільйонів доларів. Точна цифра не оголошується гравцями ринку. Вже є і судова статистика. У 2016 році в США суд перше в історії розглянув справу про фінансову піраміду, побудовану з використанням біткоїнів. Європол прокоментував, що «транзакції не можуть бути віднесені до будь-якого конкретного користувача/адреси, всі монети, які використовуються в транзакції, за замовчуванням приховані, а історії транзакцій залишаються конфіденційними» [3].

Є песимістичні прогнози розвитку блокчейн-технологій: велика вартість «видобутку» блоку дозволить монополізувати майнінг (зараз це вже частково відбувається, за різними даними близько 80% майнінгу здійснюють великі пули майнерів в Китаї), а величезний обсяг записів про проведені транзакції знизить швидкість проведення транзакцій до мінімуму, а значить користуватися цією технологією стане вкрай незручно.

З іншого боку, у криптовалют багато симпатиків, які вірять в їх перспективу. Є повідомлення, що великі банки об'єднуються, щоб розробити свою криптовалюту (Deutsche Bank, UBS, Barclays, Credit Suisse, Canadian Imperial Bank of Commerce та ін.). Але, ймовірно, це буде централізована цифрова валюта.

В Україні все частіше біткоїни використовуються де-факто в якості «засобів платежу» за товари, роботи, послуги (обміну криптовалюти на ці блага, наприклад, навіть повідомлялося про «продажу» квартири за криптовалюту [4]), працюють криптобіржі і криптомати (термінали для продажу біткоїнів за готівку).

Дві юридичні компанії, «Ільяшев і Партнери» і Juscutum, оголосили про можливість оплати за свої послуги біткоїни, пояснюючи це тим, що біткоїни не заборонені, а значить – дозволені.

Однак, поки державні органи не визначилися з тим, що таке криптовалюта, важко буде захистити право на отримання винагороди в криптовалюти, якщо сторона добровільно зобов'язання не виконає. Це більше схоже на натуральне зобов'язання: якщо сторона добровільно виконає обов'язок оплати біткоїнами – добре, а якщо ні – позовного захисту теж немає, як при укладанні парі.

В Україні вже є приклад вимоги в судовому порядку виплати винагороди біткоїнами за договором, але не підтриманий судами [5].

Приклад легалізації криптовалют – Японія. В японських банках можна відкривати рахунки не тільки в ієнах, доларах США, але і в біткоїнах. Цей факт дуже вплинув на довіру до криптовалют не тільки в Японії, але і інших країнах.

Однак, до цього часу більшість операцій з криптовалютами відбувається поза правовим регулюванням більшості країн світу.

Криптовалюта в українському законодавстві. НБУ 10.11.2014 року роз'яснив, що розглядає «віртуальну валюту/криптовалюту» биткоїн як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу. Згідно ч. 2 ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» випуск і використання грошових сурогатів заборонені. У листі НБУ від 08.12.2014 р. зазначено, що «випуск віртуальної валюти Bitcoin не має будь-якого забезпечення та юридично зобов'язаних за нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної із країн. Отже, Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості. Вважаємо, що діяльність з купівлі-продажу Bitcoin за долари США або іншу іноземну валюту має ознаки функціонування так званих «фінансових пірамід» та може свідчити про потенційну залученість у здійсненні сумнівних операцій відповідно до законодавства про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму».

Після довгого мовчання (і навіть спроби кримінального переслідування майнерів) в кінці серпня – початку вересня державні органи України активізувалися в питанні визначення правового статусу криптовалют. Різного рівня чиновники в галузі управління та контролю за фінансовою системою України виступили із заявами про необхідність позначити відношення держави до криптовалюти. До кінця вересня було повідомлено, що НБУ

не може визнати криптовалюти валютою, тому що немає центрального емітента, а значить визнати її платіжним засобом.

6 жовтня 2017 року в ВРУ зареєстрований законопроект №7183 «Про обіг криптовалют в Україні». У Проекті вирішується питання регулятора, а саме, за задумом розробників, ним повинен стати НБУ, а не, наприклад, Нацкомісія з цінних паперів (таку думку висловлювали в контексті визнання криптовалют бездокументарними цінними паперами). Оскільки процес «створення» криптовалют децентралізований, НБУ в цьому процесі не може не тільки брати участь, а й регулювати, однак НБУ буде визначати порядок створення і діяльності криптовалютних бірж.

За Проектом криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду). Тобто Проект пропонує вважати, що криптовалюта (програмний код) є об'єктом права власності. А її оборот здійснюється за допомогою договору міни.

Суб'єктний склад власників криптовалют: фізичні та юридичні особи (тобто немає обмеження для фізичних осіб, наприклад, в РФ зараз обговорюється регулювання криптовалют як фінансового активу, який не зможуть купувати фізичні особи, а операції з ними зможуть проводити тільки кваліфіковані інвестори через Московську біржу; в Китаї фізичні особи, навпаки, можуть здійснювати операції з криптовалютами, а банки – ні).

Однак в цьому списку немає публічних утворень. А значить держава, територіальні органи не зможуть мати криптовалютні гаманці, з ними не можна буде обмінюватися криптовалютою. Це говорить про те, що велика частина обороту, де використовуються звичайні фіатні гроші, для криптовалюти буде недоступна.

У законопроекті зазначено, що порядок оподаткування майнингу та операцій з обміну криптовалют регулюється чинним законодавством України. Очевидно потрібні спеціальні роз'яснення ДФС (наприклад, Податкове агентство США розробило керівництво з оподаткування операцій з біткоїнів як операцій з власністю). Власники криптовалют вважають, що вони роблять операції абсолютно анонімно. Але вже є ряд технологій, які дозволяють провести пошук в мережі Блокчейн і зв'язати рахунки біткоїнів з їх справжніми власниками, що роблять податкові органи США та ФБР. Однак, поки це не поширена практика.

Криптовалютна біржа – це організація, яка забезпечує взаємозв'язок між суб'єктами крипто-

валютних операцій, забезпечує обмін криптовалюти на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери.

Для інших операцій можливо використовувати онлайн-сервіси з обміну криптовалют (при цьому підкреслюється, що таке використання здійснюється на свій ризик і держава не гарантує їх діяльність).

Криптовалютна біржа зобов'язана моніторити всі криптовалютні транзакції, ідентифікувати і персоналізувати суб'єкта криптовалютних операцій.

Тобто буде передбачено обов'язкове надання персональних даних учасників операцій з криптовалютою. Це дуже позитивний момент.

Криптовалюти випускаються необмеженим колом анонімних суб'єктів, що сприяє залученню учасників в протиправну діяльність (продаж наркотичних засобів, відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та ін.). Анонімність електронних технологій не дозволяє забезпечити фінансову прозорість.

Діяльність онлайн-сервісів не регулюються державою, а значить операції з їх допомогою будуть здійснюватися без ідентифікації учасників криптовалютних операцій. З їх допомогою криптовалюта можна відправляти куди завгодно і за що завгодно (де-факто) – регулювати цей процес держава поки не може. На онлайн-майданчику видно тільки, що хтось комусь перевів певну кількість біткоїнів, що для податкового і валютного законодавства неприпустимо.

Слід також враховувати, що ми говоримо про український законопроект, а значить діяти він буде в Україні. В інших же країнах може бути інше регулювання криптобірж, наприклад, нещодавно Комісія США з цінних паперів (SEC) і Валютне управління Сінгапуру (MAS), прирівняли деякі види токенів до фінансових інструментів і поширили на емісію таких токенів законодавство про цінні папери.

Можна назвати багато інших прикладів, в основному ж є тенденція у світі до посилення контролю за криптобіржами, криптообмінниками, ICO. Кількість кримінальних переслідувань за порушення фінансового законодавства постійно зростає. Українські підприємці повинні усвідомлювати правові наслідки недотримання законодавства різних держав. У світі ще немає єдиної правової оцінки криптотранзакцій: бартер, емісія цінних паперів, продаж валюти чи ін. А тому будуть зберігатися ризики поширення на криптотранзакцію спеціального законодавства, наприклад, про фінансові послуги інших держав.

Остання ситуація з криптовалютною біржею BTC-e (FinCEN наклала штраф в розмірі \$ 110 млн на BTC-e за умисне порушення законодавства

США, а в Греції був арештований один з її власників) підтверджує, що законодавство в сфері діяльності криптобірж має бути досить продуманим. Так, послугами BTC-е користувалися клієнти, що знаходяться на території США, транзакції оброблялися через сервери, розташовані в США. А значить криптобіржа повинна була бути зареєстрована як MSB (Money Services Business). MSB, що знаходяться за кордоном, зобов'язані призначити агента, який буде знаходитися в США. Крім того, BTC-е не збирала інформацію про клієнтів, необхідну для відповідності законодавству, неефективно моніторила транзакції.

Сфера застосування криптовалют за Проектом: суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатися криптовалютою, зокрема, здійснювати операції з міни криптовалют на інші чи на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо.

Як було зазначено вище, частина цих операцій можлива тільки на криптобіржі, і не між усіма суб'єктами цивільного обороту.

Робимо висновок: 1) криптовалюта це не валюта/гроші, а товар; 2) в обороті криптовалюта не засіб платежу, а предмет договору міни; 3) товари, роботи, послуги не можна оплатити криптовалютою, а тільки обміняти її на зазначені блага; 4) криптовалюта не можна використовувати в якості розрахункової одиниці заробітної плати найманого працівника.

Договір міни, де одна сторона передає біткоїни, а інша працює в якості найманого працівника, неможливий. Договір міни – це обмін товару на інший товар (не гроші, як у договорі купівлі-продажу). За змістом ст. 715 Цивільного кодексу предметом договору міни є товар, який може бути в формі майна, робіт, послуг.

Криптовалюта в Проекті не розглядається як іноземна валюта, а значить на її використання не поширюються норми про валютний контроль, продажу валютної виручки експортерами та ін.

Очевидно, криптовалюти зможуть стати внеском до статутного капіталу господарського товариства. Але рано говорити, що криптовалюти стануть рівноправним фінансовим інструментом, наприклад, навряд чи в найближчий час, в криптовалюту буде дозволено вкладати кошти інвестиційним фондам і страховим компаніям.

Якщо криптовалюта – об'єкт права власності, її успадкування юридично можливо, але наскільки це можливо технічно? Доступ до електронного гаманця навіть сам власник може втратити без можливості відновлення. Анонімність власника криптовалют грає в даному випадку проти спадкоємців. Навіть якщо анонімність буде подолана, важко собі уявити, як поділити гаманець між спадкоємцями?

Проект також визначає поняття майнінгу. Важливою є, на нашу думку, фраза, що «майнер на свій розсуд вибирає тип криптовалюти», тобто не передбачається вводити якийсь перелік криптовалют, які визнані НБУ.

Хоча Проект і дає поняття майнінгу і майнера, але потрібно розуміти, особливість криптовалют – анонімність учасників і самої системи, яка не має керуючого центру і, як наслідок, юридичної та законодавчої приналежності. Добре вже те, що не буде тепер суперечок з правоохоронними органами щодо незаконності майнінгу. При чому майнити можна з допомогою власних або орендованих засобів [6].

Ми переконані, що які б ризики не несло застосування криптовалют, правове регулювання обов'язково потрібно. На місці однієї криптовалюти, яка знеціниться, з'являться ще багато нових, будуть змінюватися і вдосконалюватися технології, але для захисту користувачів повинні існувати хоч мало-мальськи зрозумілі правила, навіть якщо вони будуть застарівати швидше, ніж їх застосування.

Застосування криптовалют породжує коло питань юридичного характеру: 1. Оподаткування «випуску в обіг» криптовалют, її обміну. 2. Чи дозволено використовувати її як законний засіб платежу за товари, роботи, послуги; вкладу в статутний капітал? 3. Чи дозволено використовувати її в якості розрахункової одиниці заробітної плати найманого працівника? 4. Спадкування криптовалют у випадку смерті власника. 5. Діяльність криптобірж (ліцензування, спеціальні правила діяльності), криптообмінників та ін. питання.

У будь-якому випадку криптовалюти є «віртуальною власністю», мають свій ринок і застосування, тому правом не повинні ігноруватися. Ризики їх застосування (відмивання грошей, використання в наркобізнесі і інших кримінальних сферах) існують, і вони нікуди не зникнуть з появою регулювання, але вийде із сірої зони ринок криптовалют в некримінальних сферах діяльності, який буде приносити прибуток державному бюджету у вигляді податків, впорядкується оборот криптовалют і ін.

Заборона діяльності, яка спрямована на створення криптовалют, та їх оборот навряд чи буде виправдана в сучасних умовах. Тим більше, що вже в багатьох юрисдикціях дозволена така діяльність (як правило в рамках спеціальних ліцензій), а значить заборона призведе лише до перенесення їх в більш лояльну регуляторну юрисдикцію.

Правова природа криптовалют і її місце серед об'єктів цивільних прав питання складне і спірне. Правова природа криптовалют в праві різних країн поки трактується по-різному [7].

Біткоїни – це валюта, а не товар – так вирішив Європейський суд (не плутати з ЄСПЛ!). Суд розглядав питання про оподаткування обміну біткоїни в зв'язку зі зверненням влади Швеції. Суд ЄС постановив, що обмін традиційної валюти на біткоїни повинен бути звільнений від ПДВ. Тобто, біткоїни необхідно вважати саме валютою, а не товаром (з точки зору оподаткування).

Як об'єкт цивільних прав криптовалюта важко піддається до вбудування в уже існуючі класифікації.

Біткоїн позиціонується його творцями як гроші. Однак криптогроші – це не гроші взагалі (інші думки див. [8]), у крайньому разі з точки зору класичного розуміння грошей емітованих державою. Це дуже важливо, і не тільки для цивільного права, але і фінансового, а також кримінального (для вірної кваліфікації правопорушень пов'язаних з криптовалютою). При цьому вона часто виконує функції грошей (криптовалютою «оплачуються» реально існуючі об'єкти матеріального світу, навіть квартири), але грошима не є. А значить «покупка» за біткоїни купівлею не є, а лише обміном одних цінностей на інші.

Купівельну спроможність біткоїни отримують тільки за умови домовленості між сторонами. Не можна зобов'язати іншу сторону договору прийняти біткоїни як законний засіб платежу.

У більшості країн криптовалюта не є взагалі засобом платежу, а тільки обміну.

До речі, часто наводять приклад, що в 2010 році була куплена піца за 10000 біткоїнів. Але насправді, власник біткоїнів запропонував біткоїни тому, хто купить йому піцу. Тобто, в реальності піца була куплена за гроші і потім обміняна (перепродана, якщо вважати криптовалюту грошима) на біткоїни.

Криптовалюта не річ та не безготівкові грошові кошти, це очевидно. Криптовалюта не є різновидом електронних грошей (про це було сказано вище).

Іноді говорять про схожість критовалюти і бездокументарних цінних паперів, але у них, як і у безготівкових грошей є емітент, до якого виникає право вимоги. У криптовалюти немає центрального реєструтримувача, тому право вимоги у власника криптовалюти не виникає. Та й кому таке право вимоги можна пред'явити? Жодна особа не зобов'язана викуповувати їх за номіналом.

Криптовалюта не є результатом творчої діяльності, оскільки в них немає творчого елемента.

Проект № 7183 пропонує наступну концепцію: криптовалюта – це програмний код. Проектом криптовалюти визнаються об'єктами цивільного права, при чому на них виникає право власності (наприклад, на послугу як об'єкт цивільного права

право власності не виникає, а тільки право вимоги). Тобто критовалюта – це квазіріч.

Юристи континентального права звикли під об'єктами права власності розуміти речі (тілесні доступні об'єкти матеріального світу, а програмний код таким не є). Однак останнім часом все частіше говорять про т.зв. «віртуальну власність», яка розширює межі розуміння об'єктів права власності. Якщо цей законопроект буде прийнятий, нам потрібно буде аналізувати питання застосування норм про право власності до цих нових об'єктів. Сумнівно виглядає перспектива пред'явлення виндикаційного та негаторного позовів, а також позову про визнання права власності з огляду на анонімність власників криптовалют (можна привести також багато інших аргументів). Криптовалюта – це цифровий запис, як її взагалі можна виндикувати, а чи може біткоїн бути безхазяйним, бути предметом знахідки або скарбу і т.д.? Очевидно, що питання визнання криптовалюти об'єктом права власності породить необхідність розробки цілісної концепції про «віртуальну власність» в українському праві і застосування до неї норм про «класичне» (на об'єкти матеріального світу) право власності.

Але, вважаємо, що навряд чи спроба «пристосувати» криптовалюти до одного з існуючих об'єктів цивільних прав, вдасться. На нашу думку, криптовалюта може бути віднесена до нематеріальних благ, оскільки ст. 177 ЦК України не є вичерпною (крім речей, майнових прав, результатів робіт, послуг, результатів інтелектуальної, творчої діяльності, інформації, ЦК говорить і про інші матеріальні і нематеріальні блага). Заперечувати явище криптовалют неможливо, оскільки криптовалюти хоч і є вертуальними, але об'єктивні. Криптовалюта як нематеріальне благо має цінність, оборотоздатність.

Саме як нематеріальне благо вони повинні враховуватися на балансі юридичних осіб, обкладатися податками і т.д., брати участь в обороті.

Однак, кожен раз приймаючи рішення чи ви готові відвантажити товар, виконати роботу, надати послугу за криптовалютою або обміняти фіатні гроші на криптовалюту, потрібно пам'ятати: – криптовалюти дуже волатильні; – діяльність з криптовалютами може підпадати під спеціальне регулювання в окремих країнах; – в українських реаліях їх відображення на балансі юридичних осіб та внесок в статутний фонд поки є спірним; – на криптовалюту не можна звернути стягнення; – неможливо успадкувати криптовалюту, якщо невідомо про наявність гаманця або неможливо отримати приватний ключ і ін.

Висновки. Не будучи ні крипто-скептиком, ні крипто-оптимістом, хочемо відзначити перспективність досліджень в цій сфері. Криптовалюта

з'явилися близько 8 років тому, а тому будь-яке їхнє правове регулювання – тільки початок, оскільки самі криптовалюти тільки на початку шляху свого розвитку. Їм доведеться пережити ще багато злетів і падінь. Правова доктрина також повинна пройти становлення: так уже було з об'єктами авторських прав, бездокументарними цінними паперами та ін. – їх «віртуальність» довго ставилася їм в провину.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bitcoin: основные принципы и отдельные юридически значимые особенности. – Режим доступа: https://zakon.ru/blog/2014/1/13/bitcoin_osnovnye_principy_i_otdelnye_yuridicheskiznachimye_osobennosti
2. Нацбанк рассказал о судьбе Bitcoin в Украине. – Режим доступа: <http://sud.ua/ru/news/publication/108440-natsbank-rasskazal-o-sudbe-bitcoin-v-ukraine>
3. Биткоин: фантастическая возможность или реальный риск. – Режим доступа: <https://economics.unian.net/finance/2172174-bitcoin-fantasticheskaya-vozmojnost-ili-realnyiy-risk.html>
4. Як вдалося об'єднати смарт-контракт та вимоги законодавства України відносно купівлі-продажу нерухомості див. в публікації: Как продать квартиру за криптовалюту: пояснения юриста. – Режим доступа: <https://ain.ua/2017/10/03/kak-prodat-kvartiru-za-kriptovalyutu-poyasneniya-yurista>
5. Правовой статус Bitcoin: разрешен или запрещен? – Режим доступа: <http://sud.ua/ru/news/laws/107613-pravovoy-status-bitcoin-razreshen-ili-zapreshen>
6. Голубева Н.Ю. Биткоины «в законе»: блиц-комментарий к законопроекту № 7183. – Режим доступа: // <http://yaizakon.com.ua/bitkoiny-v-zakone-blits-kommentarij-k-zakonoproektu-7183/>
7. Голубева Н.Ю. Криптовалюты: правовая природа и регулирование. – Режим доступа: // <http://sud.ua/ru/news/blog/110210-kriptovalyuty-pravovaya-priroda-i-regulirovanie>
8. Наприклад, інша точка зору: “конвертируемая виртуальная валюта – это либо средство обмена, которое можно обменять на деньги, являющиеся законными платежными средствами, либо служащая заменой денег, являющихся законным платежным средством” // Бондаренко Д.Д. Виртуальные валюты: сущность и борьба с их использованием в преступных целях (на примере США // <http://xn----7sbaj7auwnffhk.xn--p1ai/article/18491>.

Голубева Немлі Юріївна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ: ЧИ НА ЧАСІ?

Правовий статус криптовалют не визначений у більшості країн світу, а якщо визначений, то поступово змінюється – йде активний пошук їх місця серед об'єктів цивільних прав. Стаття присвячена дослідженню поняття та функцій криптовалют, їх правової природи, зокрема місце серед об'єктів цивільних прав, шляхів правового регулювання їх обороту.

Ключові слова: криптовалюта, біткоїн, блокчейн, об'єкти цивільних прав.

Голубева Немлі Юрьевна

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КРИПТОВАЛЮТ: ВРЕМЯ ЛИ?

Правовой статус криптовалют не определен в большинстве стран мира, а если определен, то постепенно меняется – идет активный поиск их места среди объектов гражданских прав. Статья посвящена исследованию понятия и функций криптовалют, их правовой природы, в частности место среди объектов гражданских прав, путей правового регулирования их оборота.

Ключевые слова: криптовалюта, биткоин, блокчейн, объекты гражданской прав.

Golubeva Nelli Yuriyivna

LEGAL REGULATION OF CRYPTOCURRENCY: IS IT ON TIME?

The legal status of cryptocurrencies is not defined in most countries of the world, and if defined, is gradually changing – there is an active search for their place among the objects of civil rights. The article is devoted to the study of the concepts and functions of cryptocurrencies, their legal nature, in particular the place among the objects of civil rights, ways of legal regulation of their turnover.

Keywords: cryptocurrency, bitcoin, blockchain, objects of civil rights.